

Денис Євгенійович ДЕНИЩУК
(Харківський національний університет
внутрішніх справ, м. Харків)

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ КОНТРОЛЮ ЗНАТЬ З ОХОРОНИ ДЕРЖАВНОЇ ТАЄМНИЦІ В ДКВС УКРАЇНИ

В результаті дослідження виявлено такі особливості контролю знань з охорони державної таємниці в ДКВС України: по-перше, він є систематичним та здійснюється шляхом реалізації різноманітних заходів, перелік яких чітко не обмежений законодавством і може до певної міри варіюватися в залежності від ситуації; по-друге, охоплює всіх працівників окремого суб'єкта ДКВС України, які мають допуск до провадження діяльності пов'язаної із державною таємницею; по-третє, особливості контролю знань з охорони державної таємниці мають функціонально обумовлені ознаки, які піддаються класифікації, зокрема можна виділити такі групи: 1) за суб'єктом, який здійснює контроль: зовнішній або внутрішній; 2) за фактом документування результатів проведеного контролю знань: такий, що передбачає документування та такий, що провадиться без документування й збереження результатів; 3) за ознакою документів, знання яких вимагається від працівників: такі, що мають гриф секретності чи обмеження доступу та такі, що не мають жодного грифу обмеження доступу і є нетаємними.

Ключові слова: Державна кримінально-виконавча служба України, державна таємниця, інформація, контроль знань, навчання, режим секретності, режимно-секретний орган (РСО).

Постановка проблеми. Одразу зауважимо, що дослідження, присвячені контролю знань з охорони державної таємниці, тим більше в Державній кримінально-виконавчій службі України (ДКВС України), в фаховій літературі фактично не зустрічаються. Отже цю тематику не можна вважати достатньо вивченою.

Втім окремих аспектів проблематики навчання й набуття належної

кваліфікації з питань охорони державної таємниці та забезпечення режиму секретності в своїх роботах торкалися такі відомі вчені, діячі та посадовці як: А. Бабенко, О. Бандурка, І. Башта, О. Безпалова, В. Василюк, В. Ворожко, О. Гоц, М. Григорчук, О. Джафарова, І. Касперський, С. Климчик, О. Кулініч, А. Лисеюк, В. Макаренко, А. Марущак, В. Олійник, А. Пашков, С. Петков, І. Романенко, Ю. Самойленко, П. Свір, К. Свіріна, Л. Сопільник, С. Шатрава, В. Шлапаченко та інші.

Мета цієї роботи полягає у виявленні особливостей здійснення контролю знань з охорони державної таємниці в ДКВС України та формуванні рекомендацій, щодо впровадження ефективних в умовах сьогодення заходів, форм або методів її реалізації. Предмет дослідження складають відносини, які виникають під час організації відповідного контролю знань.

Завдання цієї дослідницької роботи передбачають такі заходи: охарактеризувати співвідношення контролю та нагляду, які здійснюються за знаннями з охорони державної таємниці в системі ДКВС України; класифікувати знання з охорони державної таємниці, які потребують контролю; виявити особливості різних форм контролю знань з охорони державної таємниці в ДКВС України, запропонувати висновки та рекомендації щодо впровадження ефективних заходів та форм контролю знань з охорони державної таємниці в ДКВС України.

В дослідженні застосовано метод класифікації, який представляє собою «сукупність правил створення системи (шляхом побудови угруповань на основі визначення) зв'язків між ними»¹, що дозволило «виявити повторюваність явищ, (їх) сталі ознаки та закономірності (і тим самим надало) можливість передбачити нові явища, виявити зв'язки і залежності між (ними)»².

Виклад основного матеріалу. Розглядаючи особливості контролю знань з охорони державної таємниці в Державній кримінально-виконавчій службі України передусім варто зосередитись на особливостях відповідної діяльності режимно-секретних органів (РСО). Адже в ДКВС України цю функцію виконують здебільшого саме РСО.

При вивченні особливостей «контролю» неможна не зазначити, що Закон України «Про державну таємницю» містить розділ V, який повністю присвячений «контролю за забезпеченням охорони державної таємниці та нагляду за додержанням законодавства про державну таємницю». Названий розділ містить дві статті: 37 та 38. В першій з них ідеться про суб'єктів здійснення контролю та деякі їх повноваження. Проте, РСО серед таких суб'єктів не згадується. А в іншій (статті 38) названого розділу Закону

¹ Климчук М.П., Трекке А.С. Методологія дослідження проблем здійснення кримінального провадження на підставі угоди про визнання винуватості. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2018. № 1-2 (15-16). С. 99.

² Методологія наукових досліджень : навчальний посібник для підготовки докторів філософії спеціальностей 161 Хімічні технологія та біоінженерія, 162 Біотехнології та біоінженерія, 163 Біомедична інженерія / КПІ ім. Ігоря Сікорського ; уклад.: Астрелін І.М., Косогіна І.В., Кириї С.О. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2021. С. 19.

ідеться про нагляд. Але режимно-секретні органи безпосередньо при цьому також не називаються.

В свою чергу, завдання саме РСО визначені статтею 21 Закону України «Про державну таємницю», яка повністю присвячена цьому суб'єкту. Серед виконання інших, зазначених у названій статті задач, РСО має здійснювати контроль за станом режиму секретності. Для цього РСО зокрема наділено правами: брати участь в атестації працівників, які здійснюють роботи із секретними відомостями; а також перевіряти забезпечення режиму секретності й організацію роботи з питань захисту державної таємниці тощо.

Отже, «контроль знань», як окреме завдання РСО, на рівні Закону України «Про державну таємницю» не визначено та не закріплено. Разом із тим, повноваження про унормування відповідної діяльності РСО більш докладно врегульовані на підзаконному рівні. Зокрема в нормативно-правових актах, які мають гриф обмеження доступу.

Пояснити цю ситуацію можна тим, що здійснення «контролю за станом режиму секретності» передбачає наявність у арсеналі суб'єкта його здійснення більш дієвих заходів впливу ніж це передбачає «нагляд». Таким чином, виходячи із ситуації, що склалася, «контроль» можна розглядати як більш змістовне та широке завдання РСО, ніж це могло б бути передбачено для «нагляду». Отже, саме воно і закріплене спеціальним законом, без додаткових уточнень та переліку усіх його підзадач, як це і варто робити на рівні закону. Проте, таке наше твердження вочевидь є дискусійним і потребує додаткової аргументації.

У будь-якому разі, ті права, якими наділено РСО (а саме, право здійснювати перевірку і брати участь в оцінюванні якостей працівників, яким за своєю суттю і є атестація) не дають змоги одразу визначити про що саме ідеться – про «контроль», чи про «нагляд». Зауважимо, що ці категорії доволі близькі між собою і достатньо часто вживаються як синоніми навіть в нормативно-правових актах. Але при цьому, більшість науковців сходяться в думці, що вони нетотожні.

Зауважимо, що співвідношенню категорій «контролю» та «нагляду» неодноразово присвячувались наукові дослідження. Наприклад, в 2021-му році Р. Козьяков, вивчаючи співвідношення дефініцій «контроль» та «нагляд» констатував, що: «спираючись на проаналізовані наукові позиції та положення нормативно-правових актів, доцільно зробити висновок про те, що на теперішній час в юридичній науці сформовано три самостійні та, одночасно, протилежні одне одному підходи до розуміння співвідношення понять «контроль» та «нагляд». Одна група вчених підкреслює тотожність термінів «контроль» і «нагляд». Друга група дослідників переконана, що нагляд, який здійснюється органами публічного управління, є різновидом контролю. Треті ж наполягають на тому, що терміни «нагляд» і «контроль» самостійні»¹.

¹ Козьяков Р.С. Щодо співвідношення дефініцій «контроль» та «нагляд» в контексті здійснення

В фаховій правничій літературі також можна знайти полярно протилежні оцінки щодо того, яке із понять є більш широким за своїм змістом, а яке похідним від іншого. Саме з цієї причини ми вважаємо такий ракурс дискусії тупиковим. Більш перспективною нам видається ідея: визначити співвідношення цих понять для конкретного суб'єкта. Проте, і ця задача подекуди виявляється непростюю.

Так, наприклад, О.Скочиляс-Павлів наголошує на складності відмежування явищ контролю та нагляду в практичній діяльності. Вчена пояснює, що: аналіз функцій органів виконавчої влади дозволяє зробити висновок (про те, що): органи виконавчої влади при здійсненні державного контролю (нагляду), здебільшого, мають повноваження змішаного характеру, коли для досягнення завдань, поставлених перед відомством, контроль і нагляд об'єднуються, при цьому в діяльності проявляється переважання ознак нагляду, або контролю. Тому серед контрольно-наглядових органів немає відомств, що володіють повноваженнями чистого контролю або повноваженнями чистого нагляду»¹.

Отже, нам вочевидь залишається єдиний, найбільш дієвий спосіб визначення співвідношення контролю та нагляду – це порівняння їх якостей. Таку роботу провів зокрема А. Собакарь. З цього приводу дослідник повідомляє, що контроль передбачає можливість «втручання в оперативну (поточну) діяльність об'єкта, що перевіряється, відміну незаконних актів, розгляд скарг, накладення дисциплінарних стягнень і заохочення працівників. Оскільки за функціональним призначенням контроль і нагляд є схожими, організаційні форми їх здійснення так само можуть співпадати (наприклад, цільові перевірки, інспектування) ... (В свою чергу), нагляд як важливий засіб публічного адміністрування відрізняється від контролю тим, що він є постійним, систематичним спостереженням спеціальних державних органів за діяльністю не підлеглих їм (суб'єктів) або з метою виявлення порушень законності. При цьому оцінка діяльності піднаглядного об'єкта дається тільки з погляду законності, але не доцільності. Тому при нагляді, на відміну від контролю, втручання в поточну адміністративно-господарську діяльність піднаглядного об'єкта не допускається»².

Спираючись на ці характеристики констатуємо, що РСО має можливість не лише перевіряти рівень знань співробітників, які працюють із державною таємницею, але й вимагати від них підвищення і розширення їхніх знань. А в окремих випадках РСО здатне припинити діяльність працівників, які ним перевірені. Наприклад, якщо в разі перевірки стає

контрольно-наглядової діяльності в Національній поліції України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 5/2021. С. 362. DOI: <https://doi.org/10.32782/25240374/20215/85>

¹ Скочиляс-Павлів О. Співвідношення контролю та нагляду в діяльності органів системи Міністерства внутрішніх справ України. *Вісник Національного університету 2Львівська політехніка*. Серія: «Юридичні науки». 2020. № 3 (27). С. 170. DOI: <http://doi.org/10.23939/law2020.27.166>

² Собакарь А.О. Співвідношення державного контролю та адміністративного нагляду як засобів публічного адміністрування. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2019. № 3. С. 89-90. DOI: <http://doi.org/10.31733/2078-3566-2019-3-86-91>

очевидним, що недостатні знання працівника неминуче призведуть його до порушення вимог режиму секретності та охорони державної таємниці. Відтак діяльність РСО з перевірки та оцінки рівня знань, щодо охорони державної таємниці, цілком аргументовано слід вважати саме повноваженням з «контролю».

Разом із тим, очевидним також є, що діяльність РСО не може зводитись виключно до висування відповідним працівникам вимоги щодо оволодіння ними певною сукупністю знань. Адже окремих працівників може просто не знати про існування деяких нормативно-правових актів, особливо зважаючи на те, що частина з них мають гриф обмеження доступу та секретності. Більше того, в практиці зустрічаються випадки, коли і сам РСО не має в наявності необхідних нормативно-правових актів і не ознайомлений із їх змістом. В таких випадках режимно-секретний орган має аргументовано запросити відповідні документи у власника акту, тобто того суб'єкту, який його видав і наділений правом приймати рішення про створення нових примірників або копій (це звісно ж стосується нормативно-правових актів, які мають гриф обмеження доступу та секретності).

Відтак РСО повинен дбати про відслідковування новин законодавства в сфері охорони державної таємниці. При цьому, доцільним видається звертати увагу не лише на оновлення нормативної бази, про зміни в якій зазвичай повідомляє орган, вищій за статусом, але й збирати фахову літературу, яка не має грифу обмеження доступу. Наприклад, підручники, навчальні програми, коментарі, наукові статті та проекти нормативно-правових актів, професійні висновки щодо них тощо. Корисним в цьому контексті буде підтримувати контакти із освітніми та науковими установами. А за можливості, долучатись до проходження навчальних курсів із підвищення кваліфікації з тематики охорони державної таємниці.

Логічним також є те, що перед РСО, окрім збору відповідних даних, постає також задача із доведення акумульованої та опрацьованої інформації до співробітників, які провадять діяльність пов'язану із державною таємницею. Форми такого доведення можуть бути доволі різноманітні. Наприклад, це може бути: ознайомлення із інформацією під підпис; ініціювання та перевірка конспектування працівниками відповідних відомостей; проведення інструктажів або бесід; повідомлення співробітників про тематичні випадки й практику, що мала місце в інших органах, підприємствах, установах чи організаціях; забезпечення доступу до бібліотеки РСО (якщо така сформована); проведення внутрішнього навчання або тренінгів; залучення працівників до проведення тематичних занять в якості співведучого або доповідача; розробка внутрішніх методичних рекомендацій та складання переліку необхідних для опанування нормативно-правових і інформаційних матеріалів; консультування з боку РСО; тощо. Означену діяльність доцільно вносити в квартальні та річні плани роботи РСО та, за потреби, належним чином документувати проведення запланованих заходів і відображати виконання в відповідних звітах режимно-секретного органу.

Лише забезпечивши доступ до необхідної інформації, зорієнтувавши працівників на її опанування та переконавшись, що вони можуть (на скільки це можливо вільно) користуватись інформаційними матеріалами та нормативно-правовими джерелами, режимно-секретному органу варто зосередитись на провадженні належного контролю засвоєних знань.

Оскільки чинне законодавство про охорону державної таємниці та забезпечення режиму секретності, а також сукупність повноважень РСО дозволяють режимно-секретному органу застосовувати для контролю знань широке коло методів та форм, спробуємо перелічити та охарактеризувати особливості основних із них.

До найбільш розповсюджених варіантів проведення контролю знань з охорони державної таємниці варто віднести: усне опитування; письмове опитування; тестування, перевірку наявності законспектованих відомостей, практичну перевірку або контроль виконання вимог режиму секретності.

Всі перелічені варіанти контролю можна поділити на дві групи: до першої віднести такі, що залишають за собою задокументовані результати проведеного контролю знань; до другою – такі, що документованих результатів факту здійснення контролю не залишають.

Кожна із виділених груп має свої недоліки і переваги. Для того, щоб визначитись із варіантом проведення контролю, рекомендуємо спочатку з'ясувати зони найбільшого ризику. У якості відповідного прикладу можна навести факт порушення працівником процедури, пов'язаної із його виїздом за кордон, наприклад, на відпочинок в якусь європейську країну. На сьогоднішній день, в умовах правового режиму воєнного стану, такі дії фактично унеможливлені. Проте, до початку повномасштабного російського воєнного вторгнення, такі ситуації не були рідкістю. Отже, наразі ми скористаємося розбором означеної ситуації в якості певного історичного прикладу.

Так, факт виїзду за кордон легко перевіряється відповідним державним органом (Службою безпеки України). Саме ж порушення (якщо воно було допущено) також без будь-яких ускладнень встановлюється після перегляду відповідних документів РСО. Отже, неварте було б сподіватись на те, що подібний факт залишиться непоміченим. А в разі виявлення такого порушення, на працівника очікує суворе покарання, аж до позбавлення його допуску до державної таємниці. В такому разі ця особа не зможе працювати на займаній посаді і буде змушена до зміни власної професійної діяльності. В свою чергу це також відобразиться у позбавленні особи виплат, пов'язаних із роботою в умовах правових обмежень, та можливості отримати інші гарантовані законодавством матеріально-фінансові стимули, передбачені займаною посадою і проваджуваною діяльністю. Більше того, факт позбавлення працівника допуску до роботи з державною таємницею обов'язково й очікувано негативно змінить всю його подальшу кар'єру. Крім того, виявлення подібних порушень цілком вірогідно може негативно відбитися і на інших працівниках, наприклад, співробітниках РСО. Разом із тим, ті дії, які мав би виконати працівник перед виїздом за кордон, зовсім

нескладні і знехтував їх виконанням співробітник найвірогідніше за все лише з тієї причини, що просто забув або не знав про необхідність їх здійснення.

Отже, визначаючи положення для контролю знань: в-першу чергу, доцільно звертати увагу на порушення, що ведуть до найсерйозніших наслідків, які можуть зачепити не лише особу, яка їх припустилась, але й інших працівників; по-друге, на контроль варто виносити положення, невиконання яких припускаються здебільшого неумисно, з причини незнання або простого забуття про таку вимогу; по-третє, положення визначені РСО, як такі, що потребують контролю, мають відповідати актуальній ситуації. Наприклад, наведений вище приклад, який був актуальним впродовж тривалого часу, на сьогоднішній день фактично не потребує контролю з боку РСО. Адже випадки несанкціонованого й спонтанного виїзду закордон в умовах сьогодення практично унеможливлено.

Розгляд підходів до контролю знань продовжимо розбором підходів, результати яких залишають задокументовані свідчення. Фактично щойно, вище ми пояснили чому ця група заходів більш бажана (оскільки вона допомагає оптимізувати відповідальність за потенційно можливі невідповідності та порушення в роботі працівників, а крім того демонструє активну діяльність самого РСО).

Першими розглянемо заходи щодо практичної перевірки й контролю виконання вимог режиму секретності. Фактично така діяльність постійно ведеться РСО під час здійснення цим органом своїх повноважень та його повсякденної діяльності. Більша частина результатів документується, а виявлені недоліки, якщо такі є, негайно виправляються. Проте, серед означеної категорії робіт є і заходи, які здійснюються з певною періодичністю. Їх прикладом може бути перевірка, що проводиться на робочих місцях працівників, які мають допуск до державної таємниці. Така перевірка додержання вимог режиму секретності може включати огляд вмісту приміщень, спецсховищ, сейфів тощо. Зазначені процедури виконуються РСО із додержанням нормативно встановлених правил та вимог. Результати обов'язково документуються. Наведений приклад, повністю співвідноситься із завданнями визначеними для РСО в Законі України «Про державну таємницю». Означений захід має проводитись узгоджено із керівником установи, органу, підприємства чи організації але раптово для працівників, діяльність яких перевіряється. Метою заходу є не лише виявлення суттєвих порушень, але й усунення дрібних недоліків, які також можуть бути пов'язані не стільки із невиконанням встановленого режиму, скільки із недооцінкою значення деяких вимог або неправильного їх розуміння працівником. В такому випадку виявлення невідповідностей має супроводжуватись роз'ясненням працівнику з боку РСО сутності особливостей встановленого правового режиму охорони державної таємниці.

Щодо іншого підходу до контролю знань, а саме, перевірки

законспектованих відомостей, то варто відмітити, що заходи такого роду не потребують настільки суворого узгодження із керівництвом, як це зазначено у попередньому прикладі. А предметом перевірки може бути зміст належним чином облікованих зошитів. В даному випадку, саме облік зошитів з відповідним грифом секретності гарантує, що записи зроблені в них будуть здійснені виключно тими особами, за якими вони закріплені. В іншому разі виявлене порушення буде стосуватись вже не недоліку належного виконання навчальних заходів, а більш суворого порушення.

Яв витікає з ознак викладених вище підходів до контролю знань, в обох варіантах відповідні перевірки зачіпають значно ширший перелік вимог, ніж проста наявність суми необхідних знань. Натомість ті три заходи, опис яких ми ще не зробили, стосуються виключно контролю знань. Найбільше відмінностей серед них має «усне опитування». Хоча такий підхід і не залишає задокументованих результатів своєї реалізації, але він має низку переваг у разі його застосування по відношенню до недосвідчених працівників. Так із допомогою «усного опитування» зручно відслідковувати, направляти та корегувати динаміку опанування працівником сукупності відомостей, необхідних для виконання та забезпечення вимог режиму секретності. Цей підхід дозволяє також зручно застосовувати швидкий зворотній зв'язок. В такому варіанті використання «усне опитування» має застосовуватись постійно протягом певного часу, до моменту поки працівник не опанує необхідну сукупність знань на достатньо високому рівні.

Підходи до контролю знань, які нам залишилось розглянути – тестування та письмове опитування. Вони мають багато спільного. Обидва підходи, добре структуровані і дають можливість отримати чітко оформлені та заздалегідь очікувані формалізовані результати. Втім звісно ж між ним є і відмінності. Так, тестування представляє з себе більш стандартизований спосіб оцінювання, адже при його застосуванні відповіді здебільшого зводяться до обрання одного або декількох запропонованих варіантів. Разом із тим обидва варіанти контролю теоретично можна застосовувати в електронній формі та дистанційно. Перевага, що до зручності в такому разі все ж належить тестуванню. Останнє можна застосовувати одночасно для більшої кількості людей та при цьому із значно меншими затратами труда отримати опрацьовані результати.

Важливим аспектом, щодо обох варіантів контролю, є те, що в контексті особливостей оцінюваних знань, електронну форму роботи (через захищений інтернет) можна застосовувати лише по відношенню до вивчення рівня опанування відомостей, які не мають ані грифу секретності, ані грифу «для службового користування».

Зауважимо, що інтернет вже зараз містить у відкритому доступі непоодинокі приклади переліку питань¹ для оцінки знань із охорони

¹ Будстандарт (Сервіс документів БУДСТАНДАРТ Online), «Наказ Міністерство енергетики та вугільної промисловості України від 12.08.2014 р. № 561 «Про організацію навчання та складання заліків з питань охорони державної таємниці». URL: <https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc->

державної таємниці та примірники відповідних тестів¹. А окремі суб'єкти, які мають великою кількістю працівників, що провадять діяльність пов'язану із державною таємницею, вже активно практикують використання онлайн опитувань для контролю знань свої працівників в сфері охорони державної таємниці.

Аби охарактеризувати зміст тих знань, які можна контролювати шляхом дистанційного тестування, перелічимо деякі основні акти законодавства в сфері державної таємниці. До них зокрема належать такі нормативно-правові акти як: Закон України «Про державну таємницю»; Закон України «Про інформацію»; Закон України «Про доступ до публічної інформації»; Кримінальний кодекс України; Кодекс України про адміністративні правопорушення; Постанова Кабінету Міністрів України від 15 червня 1994 року № 414 «Про види, розміри і порядок надання компенсації громадянам у зв'язку з роботою, яка передбачає доступ до державної таємниці»; Постанова Кабінету Міністрів України від 19 жовтня 2016 року № 736 «Про затвердження Типової інструкції про порядок ведення обліку, зберігання, використання і знищення документів та інших матеріальних носіїв інформації, що містять службову інформацію»; Наказ Служби безпеки України від 23.12.2020 року № 383 «Про затвердження Зводу відомостей, що становлять державну таємницю»; міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України; інші нормативно правові акти, які стосуються державної таємниці та не мають грифу секретності або обмеження доступу.

Показники опанування змісту правових норм, які містяться в перелічених документах, варто покласти в основу класифікації для створення онлайн тестів з оцінки знань про охорону державної таємниці.

Висновки. Виходячи із опрацьованих під час дослідження відомостей, виникають підстави стверджувати, що контроль знань з охорони державної таємниці в ДКВС України характеризується такими особливостями (ознаками): по-перше, він є систематичним та здійснюється шляхом реалізації різноманітних заходів, перелік яких чітко не обмежений законодавством і може до певної міри варіюватися в залежності від ситуації; по-друге, охоплює всіх працівників окремого суб'єкта ДКВС України (тобто певної установи), які мають допуск до провадження діяльності пов'язаної із державною таємницею, виключення з цього правила становить керівник – перша особа зазначеного суб'єкта, вимоги до рівня знань якого закріплені на рівні закону, а контроль його знань забезпечується тією особою, в сфері підпорядкування якої він знаходиться; по-третє, особливості контролю знань з охорони державної таємниці мають функціонально обумовлені ознаки, які піддаються класифікації, зокрема можна виділити такі групи: 1) за суб'єктом, який здійснює контроль: зовнішній або внутрішній (той, що реалізує РСО установи ДКВС України); 2) за фактом документування

page.html?id_doc=66670

¹ Тести на державну службу (онлайн тестування – відповіді), «Тестові питання на знання ЗУ «Про державну таємницю». URL: https://testderz.com/ru/state_secret/

результатів проведеного контролю знань: такий, що передбачає документування та такий, що провадиться без документування й збереження результатів; 3) за ознакою документів, знання яких вимагається: такі, що мають гриф секретності чи обмеження доступу та такі, що не мають жодного грифу обмеження доступу і є нетаємними.

Той факт, що частина національного законодавства з регулювання охорони державної таємниці, представлена нормативно-правовими актами, які не мають грифу секретності та обмеження доступу, створює додаткові можливості для застосування дистанційних способів контролю знань (зокрема таких, як онлайн тестування).

Означена особливість на сьогоднішній день навряд чи знайде широке практичне використання саме в ДКВС України, але вона може бути корисною іншим суб'єктам із великою кількістю працівників, що мають доступ до державної таємниці та провадять діяльність, пов'язану з державною таємницею. В такому разі означеним суб'єктам варто мати структуру (із певних класифікованих груп) за якими можна складати тестові запитання.

Спираючись на результати проведеного дослідження, можна запропонувати таку структуру (класифікацію) груп для формування тестових питань: а) питання щодо визначення ознак секретної інформації (ступені секретності, строк дії рішення про віднесення інформації до державної таємниці тощо); б) характеристики процедури та вимоги до осіб, які набувають доступ до державної таємниці (підстави та умови надання доступу, строки його дії тощо); в) компенсація громадянам у зв'язку з виконанням робіт, які передбачають доступ до державної таємниці (об'єм, підстави призначення, особливості подання та затвердження нарахунків тощо); г) особливості роботи із секретною інформацією (засекречування та розсекречування інформації та її матеріальних носіїв, відмінності від інформації з грифом для службового користування тощо).

Викладену класифікацію недоцільно сприймати як остаточну або вичерпну. Але порівнюючи її з наведеним у дослідженні переліком нормативно-правових актів, виділені групи цілком можна використати як фундамент для власної подальшої розбудови груп тестових контрольних питань для тих суб'єктах, які ще не запровадили практику тестування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Будстандарт (Сервіс документів БУДСТАНДАРТ Online), «Наказ Міністерство енергетики та вугільної промисловості України від 12.08.2014 р. № 561 "Про організацію навчання та складання заліків з питань охорони державної таємниці"». URL: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=66670

2. Климчук М.П., Трекке А.С. Методологія дослідження проблем здійснення кримінального провадження на підставі угоди про визнання

винуватості. *Філософські та методологічні проблеми права*. 2018. № 1-2 (15-16). С. 95-104.

3. Козьяков Р.С. Щодо співвідношення дефініцій «контроль» та «нагляд» в контексті здійснення контрольно-наглядової діяльності в Національній поліції України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 5/2021. С. 360-363. DOI: <https://doi.org/10.32782/25240374/20215/85>

4. Методологія наукових досліджень : навчальний посібник для підготовки докторів філософії спеціальностей 161 Хімічні технологія та біоінженерія, 162 Біотехнології та біоінженерія, 163 Біомедична інженерія / КПІ ім. Ігоря Сікорського ; уклад.: Астрелін І.М., Косогіна І.В., Кириї С.О. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2021. 21 с.

5. Сkochиляс-Павлів О. Співвідношення контролю та нагляду в діяльності органів системи Міністерства внутрішніх справ України. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: «Юридичні науки». 2020. № 3 (27). С. 166-172. DOI: <http://doi.org/10.23939/law2020.27.166>

6. Собакарь А.О. Співвідношення державного контролю та адміністративного нагляду як засобів публічного адміністрування. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2019. № 3. С. 86-91. DOI: <http://doi.org/10.31733/2078-3566-2019-3-86-91>

7. Тести на державну службу (онлайн тестування – відповіді), «Тестові питання на знання ЗУ «Про державну таємницю». URL: https://testderz.com/pu/state_secret/

Стаття надійшла до редакції 10.09.2023

Denis Ev. DENISCHUK

(Kharkiv National University of Internal Affairs, Kharkiv, Ukraine)

PECULIARITIES OF STATE SECRET PROTECTION KNOWLEDGE CONTROL IN THE STATE CRIMINAL ENFORCEMENT SERVICE OF UKRAINE

As a result of the study, the following features of the control of knowledge on the protection of state secrets in the State Secret Service of Ukraine were revealed: firstly, it is systematic and is carried out through the implementation of various measures, the list of which is not clearly limited by legislation and may vary to a certain extent depending on the situation; secondly, it covers all employees of a separate entity of the State Security Service of Ukraine who have permission to conduct activities related to state secrets; thirdly, the peculiarities of the control of knowledge on the protection of state secrets have functionally determined features that are amenable to classification, in particular, the following groups can be distinguished: 1) by the entity that carries out control: external or internal; 2) by the fact of documenting the results of the conducted knowledge control: one that involves documentation and one that is conducted without documenting and saving the results; 3) on the basis of documents, the

knowledge of which is required from employees: those that have a seal of secrecy or access restriction and those that do not have any seal of access restriction and are non-confidential.

Key words: *State Criminal Enforcement Service of Ukraine, state secret, information, knowledge control, training, regime of secrecy, regime-secret body.*